

повномасштабного вторгнення. *Український психологічний журнал*. 2023.1(19).С. 60-82.

2. Особисті ресурси людини на різних етапах життя: колективна монографія / заг. ред. З.О. Кіреєва – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2023. 256 с.

3. Турлаков І.Д Особливості взаємозв'язку психологічних ресурсів у осіб, що переживають стрес під час війни *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. 2024. 3(65). Т. 1 С. 175-188.

4. Lahad, M., &Leykin, D. (2013). The Integrative Model of Resiliency –The «BASIC Ph» Model, or What Do We Know about Survival? The «BASIC Ph» Model of Coping and Resiliency Theory, Research and Cross-Cultural. London, UK and Philadelphia, USA: Jessica Kingsley, 11-32.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-496-5-65>

ТЕРМІНАЛЬНІ ЖИТТЄВІ ЦІННОСТІ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ЯК ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Кокоріна Юлія Євгенівна

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри загальної психології

і психологічного консультування,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Нєвсйкіна Галина Іванівна

старший викладач кафедри загальної психології

і психологічного консультування,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Актуальність дослідження зв'язку індивідуальних пріоритетів і ціннісних орієнтацій як ресурсного потенціалу особистості зумовлена зростаючою роллю особистісних цінностей у процесі адаптації, самореалізації та досягнення життєвих цілей. У сучасному світі, що характеризується динамічними соціальними та економічними змінами, здатність людини ефективно спиратися на власні ресурси, орієнтуючись на стійку систему цінностей, визначає її життєві стратегії та успішність. Вивчення цього зв'язку дозволяє глибше зрозуміти механізми

формування життєвих пріоритетів, їхню роль у подоланні кризових ситуацій і розвитку особистісного потенціалу.

Мета дослідження – визначити взаємозв'язок між індивідуальними пріоритетами та ціннісними орієнтаціями особистості, як складовими психологічних ресурсів особистості в умовах соціальних викликів.

Основними психодіагностичними методиками стали: методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіч), Опитувальник цінностей Шварца (Schwartz Value Survey – SVS), «Методика діагностики ірраціональних установок» (А. Елліс). У дослідженні взяли участь 40 респондентів віком 20–40 років: 21 особа (52%) перебуває в Україні, 19 осіб (48%) – за кордоном. Статистичний аналіз здійснено із використанням критерію Манна-Уїтні та кореляційного аналізу ($p < 0,05$).

Аналізуючи термінальні цінності респондентів, які проживають в Україні та за кордоном, виявлено різні підходи до життєвих пріоритетів та ціннісних орієнтацій. Так, для респондентів в Україні характерна загальна індиферентність до термінальних цінностей. Більшість із них мають однакові рангові значення, що може свідчити про відсутність чітких відмінностей між цінностями або про їхню відносно низьку значущість у життєвих пріоритетах. Винятком є цінність «активне діяльне життя», яка посіла перше місце серед цієї групи. Це може вказувати на прагнення до змін, адаптації та самореалізації в умовах сучасних викликів, що підкреслює потребу в активній життєвій позиції.

Натомість серед респондентів, які перебувають за кордоном, спостерігається чітка ієрархія цінностей. На перші місця виходять такі цінності, як «продуктивне життя» та «цікава робота», що свідчить про орієнтацію на професійний розвиток та самореалізацію. Це може бути обумовлено необхідністю адаптації в новому середовищі, пошуком стабільності та прагненням отримати задоволення від праці. Водночас цінності «свобода» та «громадське визнання» мають нижчі ранги, що може свідчити про зосередженість респондентів на практичних аспектах життя, зокрема роботі та адаптації, а не на абстрактних чи соціальних цінностях.

Аналіз інструментальних цінностей респондентів в Україні та за кордоном показав як спільні, так і відмінні риси їхніх ціннісних орієнтацій. Обидві групи виділяють «сміливість у відстоюванні своєї думки» як ключову цінність, що підкреслює прагнення до самовираження. При цьому особи, які залишаються в Україні більший акцент роблять на «акуратності» і «виконавчості», що може вказувати на тенденцію до самодисциплінування, тоді як для осіб, які перебувають за кордоном додатково цінується «освіченість» як важливий ресурс адаптації. «Відповідальність» та «вихованість» мають найменше

значення в обох групах, що може свідчити про зсув фокусу на більш практичні та активні цінності.

Результати дослідження раціональних установок показують, що у респондентів, які перебувають за кордоном, рівень ірраціональних установок є вищим, ніж у тих, хто залишається в Україні. Особливо це проявляється у зростанні вимогливості до себе. Загальна тенденція до збільшення показників від «оцінної установки» до «катастрофізації» вказує на зміни у когнітивних та емоційних реакціях емігрантів. Це свідчить про те, що еміграція впливає не лише на зовнішні умови життя, а й значною мірою трансформує внутрішні переконання та емоційний стан особистості.

Однією із ключових методик, що допомогла вивчити індивідуальні пріоритети людей став «Опитувальник цінностей» Ш. Шварца. Респонденти, які залишилися в Україні, найбільше цінують безпеку, конформізм і саморегуляцію, що може вказувати на їхню орієнтацію на стабільність, дотримання соціальних норм і особистий контроль. Водночас вони надають помірне значення самовираженню через традиції та стимулювання, а також прагненню досягнень. Найменш значущими є цінності гедонізму, влади та самоорієнтації, що свідчить про відсутність акценту на особисту вигоду, владу чи задоволення. Загалом, їхня ціннісна система відображає прагнення до безпеки та соціальної гармонії, з помірною орієнтацією на самореалізацію.

Респонденти, які перебувають за кордоном, надають найбільшу цінність конформізму та саморегуляції, що вказує на їхню потребу дотримуватися соціальних норм і підтримувати самоконтроль для успішної адаптації. Важливими для них також є безпека та стимулювання, що відображає прагнення до стабільності й нових вражень. Традиції та прив'язаність мають помірне значення, а найменш значущими є гедонізм, досягнення та самоорієнтація, що свідчить про меншу орієнтацію на особистий успіх і задоволення. Загалом, цінності цієї групи відображають прагнення до соціальної інтеграції, стабільності та адаптації в новому середовищі.

Наступним кроком було вивчення нормативних ідеалів на рівні переконань. Респонденти, які знаходяться за кордоном орієнтуються на соціальний статус, фінансовий добробут, безпеку сім'ї, особисту автономію та підтримку у стосунках, що також відображає прагнення до стабільності, незалежності та адаптації в конкурентному середовищі. Натомість респонденти в Україні надають перевагу духовності, турботі про себе, рівності, вірній дружбі, соціальній справедливості та миру, що може свідчити про пошук внутрішньої гармонії, опори у близьких людях та реакцію на суспільні виклики.

Порівняльний аналіз термінальних цінностей показав, що у респондентів в Україні спостерігається позитивний зв'язок між «повинністю до інших» та «владою» ($p < 0,05$), а також зворотний зв'язок між «оцінною установкою» та «саморегуляцією» ($p < 0,05$).

Для респондентів за кордоном виявлено позитивний зв'язок між «інструментальними цінностями» та «повинністю до себе» і «фрустраційною толерантністю», а також між «катастрофізацією» та «повинністю до себе» і «гедонізмом». Крім того, «повинність до інших» корелює з «фрустраційною толерантністю» ($p < 0,05$), тоді як «фрустраційна толерантність» має зворотний зв'язок із «саморегуляцією» ($-0,465$).

Статистично значущі відмінності між двома групами (за критерієм U-Манна-Уїтні) спостерігаються за шкалами «індивідуальні пріоритети» (0,022, $p < 0,05$) та «досягнення» (0,035, $p < 0,05$).

Загалом, пріоритети осіб як в Україні, так і за кордоном, формуються під впливом не лише особистих прагнень, а й соціально-економічних умов. Прагнення до стабільності, емоційної підтримки, самоповаги та соціальної справедливості свідчить про адаптацію до змінного середовища, де важливу роль відіграють як зовнішні обставини, так і внутрішні ресурси особистості.

Отже, дослідження виявило, що термінальні життєві цінності та індивідуальні пріоритети є важливими психологічними ресурсами особистості, що сприяють адаптації в умовах соціальних викликів. Аналіз показав відмінності у ціннісних орієнтаціях респондентів в Україні та за кордоном. Особи, які залишилися в Україні, орієнтуються на стабільність, безпеку та соціальну гармонію, тоді як емігранти приділяють більше уваги професійному розвитку, саморегуляції та адаптації до нового середовища. Вищий рівень ірраціональних установок серед респондентів за кордоном свідчить про їхню підвищену вимогливість до себе та когнітивно-емоційні зміни, пов'язані з еміграцією. Загалом, результати підтверджують, що соціально-економічні умови суттєво впливають на формування життєвих пріоритетів, визначаючи стратегії адаптації та самореалізації.

Література:

1. Бліхарь В., Католик Г., Католик Б. Цінності: поняття, структура та підходи у контексті сучасних військових екзистенцій. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2022. Випуск 13. С. 11-20.
2. Кокоріна Ю.Є., Сейлов В.Г. Особливості прояву захисних стратегій особистості в умовах війни. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія, 2024. Т.35 (74). № 3. С. 1-11.

3. Кокоріна Ю.Є., Скрипник М. Взаємозв'язок складових життєстійкості особистості, ціннісних орієнтацій та її адаптаційного потенціалу / 1 Міжнародна науково-практична конференція «Evolving Science: Theories, Discoveries and Practical Outcomes», 2024. С. 97-112.

4. Лунченко Н.В., Панок І.В. Взаємозв'язок психологічної безпеки та осмисленості життя особистості / Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної сфери сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль: Університетська думка, 2022. С. 240-241.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-496-5-66>

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ, ЯКА ПЕРЕЖИВАЄ ВТРАТУ

Кокош Катерина Анатоліївна

*аспірантка кафедри практичної психології,
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна*

Переживання втрати є складним життєвим випробуванням, яке супроводжується інтенсивними емоційними переживаннями, когнітивною перебудовою та необхідністю адаптації до нової реальності. Втрата близької людини, роботи, соціального статусу або життєвих орієнтирів може призвести до глибоких психологічних криз, що, у свою чергу, вимагає значного внутрішнього ресурсу для їх подолання [3].

Психологічні ресурси виступають не лише як механізм підтримки у складний період, а й як основа для подальшого відновлення особистості. Однак важливим аспектом є те, що ці ресурси не є статичною категорією – вони можуть бути виснаженими внаслідок сильних емоційних потрясінь, а отже, їх розвиток та зміцнення є ключовим елементом психологічної роботи з людьми, які переживають втрату [2].

Актуальність розвитку психологічних ресурсів у процесі переживання втрати

Після втрати особистість нерідко стикається з відчуттям внутрішньої спустошеності. Це стан, при якому доступ до власних